

1. Referentie

Referentie	Elchardus, M. & Siongers, J. (2001). Het onbehagen van de grenzeloosheid. Een empirisch onderzoek naar het verband tussen detraditionalisering, zingeving en onbehagen. In H. De Witte, M. Elchardus, C. Gruwez, K. Raes, B. Roebben, J. Siongers & J. Vandoorne (Eds.), <i>Openheid of leegte? Over zingeving bij jongeren</i> (pp. 35-73). Leuven / Leusden: Acco.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Bijdrage in reader

2. Abstract

M. Elchardus en J. Siongers hebben hun empirisch onderzoek gebaseerd op de visie van Durkheim dat zingevingproblemen optreden als men geen zin meer kan geven aan beperkingen. Deze visie impliceert dat de afwezigheid van de traditionele betekenis- of zingevingskaders (wat onvermijdelijk is in een gedetraditioniseerde samenleving) leidt tot onbehagen. De auteurs onderzoeken of een gebrek aan zingevingskaders (detraditionalisering) ook bij jongeren leidt tot een vermindering van burgerschapswaarden en een toegenomen onbehagen (wat gekenmerkt wordt door een verminderd school- en persoonlijk welbevinden). De zingevingproblemen die uit de detraditionalisering voortvloeien worden door de auteurs gedefinieerd (en geoperationaliseerd) als een toenemend autonomiestreven en een toenemende levensbeschouwelijke onverschilligheid. De onderzoekers analyseren tenslotte de waarde van 'bijgeloof', 'authenticiteit en collectieve verbondenheid' en 'sociaal kapitaal' als nieuwe bronnen van zingeving.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Samenleving & politiek
kernwoord(en)	Authenticiteit, detraditionalisering, individualisering, onbehagen, religieuze overtuiging, sociale participatie, socialisatie, socio-culturele breuklijn, zingeving

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	/
Onderzoeker(s)	Mark Elchardus & Jessy Siongers Onderzoeksgroep TOR Vakgroep Sociologie VUB Pleinlaan 2 1050 Elsene Tel: 02/ 629 20 24 Fax : 02/ 629 30 52 torgroep@vub.ac.be http://www.vub.ac.be/TOR

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Wat is het verband tussen detraditionalisering, zingeving en onbehagen? 1. Hoe groot is het onbehagen dat jongeren ervaren? 1.1. Welke positie nemen jongeren in ten aanzien van een aantal (niet-) democratische basiswaarden (ethocentrisme, autoritarisme, een voorkeur voor harde repressie, ...)
-----------------	---

	1.2. Hoe beoordelen jongeren hun persoonlijk welbehagen? 1.3. Hoe beoordelen jongeren hun schoolwelbevinden? 2. Wat is het verband tussen autonomiestreven en levensbeschouwelijke onverschilligheid? 3. Wat is het verband tussen detraditionalisering en onbehagen? 4. Welke waarde bevatten 'bijgeloof', 'authenticiteit en collectieve verbondenheid' en 'sociaal kapitaal' als alternatieve zingevingbronnen?
Hypothesen	Het nastreven van autonomie en religieuze onverschilligheid leiden elk afzonderlijk tot een meer rechtsgezinde positie op de socio-culturele breuklijn en tot een lagere score op het vlak van persoonlijk en schools welbevinden. Alternatieve geloofsovertuigingen kunnen een alternatieve vorm van zingeving bieden. Het streven naar persoonlijke authenticiteit, in combinatie met verbondenheidsgevoelens, kunnen een alternatieve vorm van zingeving bieden. Sociale participatie kan een alternatieve vorm van zingeving bieden.

6. Methode

Onderzoeksmethode	Kwantitatief onderzoek. De jongeren krijgen verschillende statements voorgelegd waarmee ze al dan niet akkoord kunnen gaan en die een uitkomst geven op een Likert schaal. De scoring gebeurt op basis van de som van alle uitspraken, gestandaardiseerd van 0 tot 100. Op die manier werden drie indicatoren voor zingevingproblemen aangemaakt, met name het persoonlijk welbevinden, het schools welbevinden en de positionering op de socio-culturele breuklijn. Het streven naar autonomie en religieuze onverschilligheid worden als indicatoren voor detraditionalisering beschouwd.
Onderzochte groep	Het onderzoek gebeurt op basis van 2 onderzoeken. Het eerste survey-onderzoek vond plaats in het jaar 1996-1997, bij jongeren uit het zesde jaar secundair onderwijs (4727 personen). Het tweede onderzoek werd afgenomen bij zowel vierde- als zesdejaars, in het schooljaar 1999-2000 (13419 personen).
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Positie t.a.v. democratische burgerschapswaarden	De meerderheid van de jongeren bevindt zich duidelijk aan de democratische zijde van de nieuwe breuklijn.
Persoonlijk welbehagen	Driekwart van de jongeren vindt van zichzelf dat ze over een aantal goede kwaliteiten beschikken en een 4 à 5% acht zich een mislukkeling. Wat de toekomst betreft blijkt vooral de onzekerheid hen parten te spelen. Op de stelling "De toekomst is te onzeker om ver vooruit te kunnen plannen" gaf in 1996 56% een bevestigend antwoord en in 2000 48%. Over de relatie met hun ouders zijn de jongeren overwegend positief. Van een veralgemeend generatieconflict is zeker geen sprake.
Welbevinden op school	De school is voor jongeren niet "the place to be" maar anderzijds staan ze ook niet helemaal afkerig tegenover hun schoolomgeving. Bij de stelling "Ik vind het meestal tof op school" antwoordt zowel in 1996 als in 2000 ongeveer 30% instemmend en 30% afkeurend, terwijl 40% zich op de vlakte houdt. Zowat de helft van de jongeren vindt de sfeer best wel goed op hun school en slechts iets meer dan een tiende zou graag van school veranderen. Wel vindt 40% in 1996 en 46% in 2000 dat de meeste lessen op hun school te saai zijn.
Verspreiding tussen autonomiestreven en levensbeschouwelijke onverschilligheid	Er bestaat een sterk verband tussen levensbeschouwelijke onverschilligheid en autonomiestreven. Het autonomiestreven is het sterkst bij de religieus onverschilligen en het zwakst bij de groep gelovigen die regelmatig naar de kerk of de moskee gaat.
Verspreiding tussen detraditionalisering en onbehagen	De gevolgen van detraditionalisering leiden tot onbehagen (d.i. een laag persoonlijk welbehagen en een laag schoolwelbevinden) alsook tot het verwerpen van democratische burgerschapswaarden. Naarmate men meer belang hecht aan autonomie neemt men immers een meer rechtse, minder democratische positie in op de nieuwe breuklijn, voelt men zich minder goed op school en komen gevoelens van onbehagen frequenter voor. Ook de levensbeschouwelijk onverschilligen nemen een merkbaar minder democratische positie in. Jongeren die levensbeschouwelijk betrokken zijn, ook de vrijzinnigen, voelen zich beter op school en hebben een grotere mate van persoonlijk welbehagen dan de

	levensbeschouwelijk onverschillen. Zowat 56% van het verschil in welbehagen tussen autochtone en allochtone jongeren (in die zin dat allochtonen zich beter voelen) kan op rekening van de levensbeschouwing worden geschreven. De groep jongeren van Turkse of Marokkaanse afkomst die tot de kerngelovigen behoren is relatief groter dan bij de Belgen. Bovendien vermoeden de onderzoekers dat een sterke betrokkenheid bij de islam een meer traditionele houding veronderstelt dan een sterke betrokkenheid bij het katholicisme. Beide vaststellingen verklaren het beperkter aantal zingevingproblemen bij de allochtone jongeren.
Alternatieve zingevingbronnen	'Alternatief geloof' gaat gepaard met een meer rechtse positie ten aanzien van burgerschapswaarden, minder schoolwelbevinden en persoonlijk welbehagen en kan dus zeker niet beschouwd worden als een alternatieve zingeving. Zowel 'authenticiteitsstreven' als het 'gevoel van verbondenheid' gaan gepaard met een lager niveau van autonomiestreven. Het streven naar authenticiteit vergroot vrij sterk de kans op democratische waarden, op schoolwelbevinden en op persoonlijk welbehagen. Het kan dus inderdaad worden beschouwd als een aanzet tot alternatieve zingeving. De verbondenheid heeft meer grillige effecten. De houding draagt bij tot democratisch burgerschap en schoolwelbevinden, maar vermindert de kans op persoonlijk welbehagen. Deze houding bevat dus aanzetten tot een daadwerkelijk alternatief. Sociale participatie kan wel enigszins gelden als een alternatieve bron van zin, maar de effecten zijn niet eenduidig. Het draagt zeker bij tot democratische basiswaarden. Sommige vormen van participatie hebben ook een positieve invloed op de beleving van het schoolklimaat, maar er zijn geen effecten op persoonlijk welbehagen.
Alternatieve geloofsovertuigingen	Het belang dat men hecht aan alternatieve geloofsovertuigingen is onafhankelijk van het belang dat men hecht aan autonomie. Iemand die alternatieve geloofsovertuigingen aanhangt, heeft een kleinere kans op het aannemen van een religieus onverschillige houding. Alternatieve geloofsovertuigingen zijn, net als het autonomiestreven en religieuze onverschilligheid, gecorreleerd met een meer rechtsgezinde positie op de nieuwe socio-culturele breuklijn en met een minder persoonlijk en school welbevinden.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Elchardus, M. & Siongers, J. (2001). The Malaise of Limitlessness. An empirical study of the relation between detraditionalization, meaningfulness and malaise. *Ethical Perspectives*, 8, (3), 179-201.

9. Beleidsaanbevelingen

Nee

10. Samenvatting

De detraditionalisering van de samenleving ontnemt jongeren een aantal vertrouwde betekenisaders (o.a. door een toenemende levensbeschouwelijke onverschilligheid) en legt daarenboven sterk de nadruk op het belang van de persoonlijke motieven en de grote vrijheid die nodig is om daarnaar te handelen (autonomiestreven). Hierdoor wordt het moeilijker zin te geven aan de beperkingen die onvermijdelijk aan het samenleven verbonden zijn. Volgens Durkheim leidt dit tot 'le mal de l'infini', de pijn van de grenzeloosheid, zijn omschrijving van zingevingproblemen. Het wegvallen van de traditionele betekenisaders en de grote druk op het individu om zelf keuzes te maken, leidt met andere woorden volgens deze visie tot een toenemend gevoel van onbehagen en een meer rechtse positie ten aanzien van democratische burgerschapswaarden. De onderzoekers spreken in dit kader van een nieuwe breuklijn die een alignement vormt van houdingen als etnocentrisme, autoritarisme, een voorkeur voor harde repressie, utilitair individualisme en antipolitieke, antidemocratische gevoelens. De auteurs Mark Elchardus en Jessy Siongers onderzoeken of en in welke mate jongeren dit gevoel van onbehagen ervaren. Zingevingproblemen worden in dit kader gedefinieerd als een toenemend autonomiestreven en een grotere levensbeschouwelijke onverschilligheid. De onderzoekers gaan vervolgens na welke waarde andere zingevingbronnen zoals 'alternatief geloof', 'authenticiteit en collectieve verbondenheid' en 'sociaal kapitaal en sociale participatie' in de huidige maatschappij kunnen hebben. De hypothesen werden getoetst op basis van het oordeel op schriftelijk geformuleerde stellingen van 4727 jongeren uit het zesde jaar SO (1996 - 1997) en 13419 jongeren uit het vierde en zesde jaar SO (1999 - 2000).

Uit het onderzoek blijkt dat de Durkheimiaanse theorie van zin en zingeving nog steeds leidt tot juiste voorspellingen. Naarmate het autonomiestreven en de levensbeschouwelijke onverschilligheid van jongeren

sterker is, lopen zij een groter risico zich slecht te voelen in hun vel, op school en in de democratische samenleving. Alternatief geloof zet niet aan tot een groter welbehagen en meer democratische basiswaarden en kan dus niet beschouwd worden als een alternatieve zingeving. Een mogelijk alternatief wordt daarentegen wel geboden door intensere sociale participatie en een combinatie van authenticiteitstreven en verbondenheid.